

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

VERGEMÅL

Seniorrådgiver Hans D. Reppen, 08.11.2017

Fra forarbeidene til ny vergemålslov;

«Alle mennesker har evnen til å ha rettigheter og plikter, men ikke alle har evnen til selv å foreta handlinger som stifter rett eller pådrar ansvar.

Det sentrale siktemålet for vergemålslovgivningen er å sikre at interessene til mindreårige og de voksne som ikke kan handle på egen hånd, likevel blir ivaretatt,

og at dette skjer med respekt for den enkelte persons verdighet og integritet».

Tema:

- Hvem kan settes under vergemål?
- Hva er vergens oppgave (mandat)?
- Hva er virkningen av at verge blir oppnevnt?
- Hva er legens rolle i vergemålssaker?
- Litt om fremtidsfullmakter om det blir tid
- spørsmålsrunde

Hvem kan settes under vergemål?

5 vilkår som alle må være oppfylt for at noen kan settes under vergemål:

1. Krav til medisinsk tilstand.

«sinnslidelse, herunder demens, psykisk utviklingshemming, rusmiddelmisbruk, alvorlig spilleavhengighet eller alvorlig svekket helbred»

2. «Ute av stand til å ivareta egne interesser»

- Økonomiske forhold
- Personlige forhold

Det er lov å være eksentrisk, gjøre spesielle valg og gjøre uheldige handlinger.

Avvik fra normal handlemåte må være betydelig.

3. Årsakssammenheng.

Det må være på grunn av den medisinske tilstanden at personen ikke klarer å ivareta interessene sine.

4. Det må være behov for vergemål

- Finnes det mindre inngripende tiltak som vil løse utfordringene?

5. Samtykke – vergemål er som hovedregel frivillig

- Krav til samtykket
 - Samtykket skal være informert og skriftlig
- Samtykket må omfatte:
 - vergemålets innhold og valg av verge
- Unntak:
 - «ikke i stand til å forstå hva et samtykke innebærer» (samtykkekompetanse)
 - Vergemål med fratakelse av rettslig handleevne

Hva er vergens oppgave (mandat)?

- Fylkesmannen gir vergen et mandat som han skal holde seg innenfor. Mandatet skal være tilpasset person med verges behov.

Eksempel:

- Forvalte formue og eiendom, betale regninger, bistå med gjeldsopprydding, og kontrollere og gjøre endringer i likningen.
- Bistå med kjøp og salg av eiendom. Stifte gjeld. Bistå i arveoppgjør.
- Ta stilling til spørsmål om arveforskudd og utdeling av gaver.
- Representere personen overfor offentlige instanser. Se til at person mottar et forsvarlig helse- og omsorgstilbud , herunder bistå med søknader og klager.
- Ikke kompetanse i særlige personlige forhold.
- Vergen følger ikke personen til legen, men sørger for at han har noen som kan gjøre jobben.

Hva er virkningen av at verge blir oppnevnt?

- Personen beholder sin rettslige handleevne.
 - Vergen skal så vidt mulig høre personen før det disponeres.
 - Vergen kan ikke handle på tvers av personens ønsker.
 - Personen kan fortsatt disponere på egen hånd.
- Unntak:
«personen ikke er i stand til å forstå».

Hva er legens rolle i vergemålssaker?

- Tilsynslege/Behandlende lege kan begjære vergemål.
- Meldeplikt for fastlege m.fl.
- Utarbeide legeerklæring til bruk ved opprettelse av vergemål
- Avklaringer under veis i vergemålet. Forstår vergehaver hva det vil si å selge huset sitt etc?

Spesielt om samtykkevurderingen

- Vurderingen må knyttes opp til et konkret tema.
- Høg terskel for å si at en person mangler samtykkekompetanse.
- Momenter i vurderingen av samtykkekompetanse:
 - Evne til å uttrykke valg
 - Evne til å forstå informasjon som er relevant for avgjørelsen
 - Evne til å forstå konsekvensene av sine valg
 - Evne til å resonnere og vekte alternativene

Eksempel på støttespørsmål ved vurdering av samtykkekompetanse ved oppretting av vergemål:

- Forstår pasienten hva et samtykke til vergemål innebærer ?
- Forstår pasienten hva det vil si å få hjelp av en verge, og hva vergen kan bistå med?
- Anerkjenner pasienten hvilke behov han har, hva han trenger vergebistand til og hvilken hjelp han ønsker fra verge?
- Kan pasienten resonnerer og vurdere konsekvensen av å ha verge/ikke ha verge?
- Kan pasienten gjøre et selvstendig valg når det gjelder om vedkommende ønsker å ha verge, og om hvem som skal være verge?
- Ønsker pasienten å ha verge?

Fremtidsfullmakter

Hva er det?

- Kort sagt kan man si fremtidsfullmakter innebærer at man som privatperson gis adgang til gjennom fullmakt å bestemme over eget liv, for en fremtid der man ikke lenger klarer å ta egne valg.
- Fremtidsfullmakter er ment å være et fullverdig privatrettslig alternativ til vergemål, skal kunne omfatte de samme disposisjoner som kan omfatte et vergemål.

Definisjon

”En fremtidsfullmakt er en fullmakt til en eller flere personer om å representere fullmaktsgiveren etter at fullmaktsgiveren på grunn av sinnslidelse, herunder demens, eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser innenfor de områdene som omfattes av fullmakten” (vml § 78)

Det finnes to typer fremtidsfullmakter: ren fremtidsfullmakt og vedvarende fremtidsfullmakt.

Hvem kan opprette fremtidsfullmakt

- Fullmaktsgiver må ha fylt 18 år
- Fullmaktsgiver må *ha evnen til å forstå fullmaktens betydning (samtykkekompetanse) ved opprettingen*

Formkrav (gyldighetskrav)

- 1. Det skal gå klart frem at fremtidsfullmakten skal gjelde etter at fullmaktsgiver har kommet i en tilstand som sitert i § 78 (pga. sinnslidelse ikke lenger i stand til å ivareta sine interesser).
- 2. Det må ved utferdigelsen være to vitner som er til stede sammen med fullmaktsgiver. Må være 18 år. Fullmektigens ektefelle, samboer, foreldre, barn og barnebarn kan ikke være vitner (søsken...)
- 3. Det må utpekes en fullmektig. Må navngis og være en person. Svært praktisk å utpeke en erstatningsfullmektig (ved inhabilitet, dødsfall)

Innhold og omfang

- En fremtidsfullmakt kan omfatte økonomiske og personlige forhold. Den kan begrenses eller være generell.
- Hva som ligger i personlige forhold, kan defineres som alle interesser som ikke omfattes av begrepet økonomiske forhold. Valg av bolig, valg av lege, helsetjenester m.m.
- Selv om en fullmakt kan være helt generell kan det i praksis ofte oppstå tvil dersom en bestemt type disposisjon ikke er omtalt. Kan derfor være lurt å angi spesielt større disposisjoner.

Innhold og omfang

- Etter pasient- og brukerrettighetsloven kan en fremtidsfullmektig være pasientens nærmeste pårørende (tolkning av fullmakten).
- Alt som ikke er unntatt i medhold av lov, kan omfattes. Medfører i verste fall at aktuell disposisjon blir ugyldig. (arvl. § 64/bruk ødelegging)
- Vergemålsloven setter imidlertid grenser for hvilken myndighet fullmektigen kan gis vedrørende særlige personlige forhold. Eksemplene som gis i loven angir nivået, stemme ved valg, erkjenne farskap, samtykke til organdonasjon...

Fullmektigens ansvar

- Fullmektigen har ansvar for at fullmakten er trådt i kraft før han begynner å bruke denne.
- Om fullmektig handler utover fullmakten (reglene i vml, ordlyden i fullmakten), kan hun bli erstatningsansvarlig overfor avtalepart. (utgangspunkt objektivt ansvar)

Avtaleloven § 25 : ”Den som opptrer som fullmektig for en annen, innestår for at han har fornøden fullmakt”.

Når trer fremtidsfullmakten i kraft?

- Fremtidsfullmakten trer i kraft når fullmaktsgiveren er i en slik tilstand som beskrives i vml § 78 (i praksis: mistet sin rettslige handleevne).
- Det er fullmektig som skal vurdere når dette tidspunktet tiltrer. Fullmektig skal da varsle fullmaktsgivers ektefelle/samboer eller andre nære slektninger.
- Fullmektigen bør innhente legeerklæring for å få bekreftet den medisinske diagnosen (tilstandskravet).

Fylkesmannen kan stadfeste ikrafttredelsen

- Erfaringen viser at det er hovedregelen at fullmektigen ser behov for Fylkesmannens stadfestelse. Mange er ikke villige til å ”stole på” en fullmakt som ikke er stadfestet, f.eks banker og Kartverket.
- FM stadfestelse er imidlertid ikke et gyldighetskrav. En fremtidsfullmakt er gyldig uten FMs stadfestelse og FMs evt. stadfestelse er ikke et enkeltvedtak.
- Fylkesmannen må ha fullmakten i original, bevis på at pårørende er varslet, samt legeerklæring på fullmaktsgivers nåværende tilstand.

Fylkesmannen kan stadfeste ikrafttredelsen

- I praksis krever vi også legeerklæring som tar stilling til fullmaktsgivers tilstand ved opprettelsen av fullmakten. Dette da mange fremtidsfullmakter blir opprettet kort tid før de trer i kraft.
- Ved tvil vil Fylkesmannen kontakte vitner og pårørende.
- Fylkesmannen utsteder attest som vi i tillegg tinglyser i de aktuelle registre, typisk eiendomsregisteret/ grunnboken (Kartverket).

Fylkesmannens kontroll med fullmektig

- Fullmektigen skal jf. vml § 85 holde fullmaktgivers midler atskilt fra sine egne og skal oppbevare dokumentasjon på avgjørelser.
- Fylkesmannen har ikke som oppgave å kontrollere eller følge med på bruk av fremtidsfullmakter, men om pårørende varsler om misbruk kan det kreves opplysninger om bruken, samt ilegges regnskapsplikt.
- Fylkesmannen kan opprette vergemål jf vml § 91. Ved vurderingen skal det legges vekt på om fm. Ivaretar fg. Interesser som forutsatt i fremtidsfullmakten og om det er behov for ytterligere bistand.

Hvor finner du skjema/blankett?

www.vergemal.no

Spørsmål